

13. České umění před první světovou válkou

- co ovlivnilo mladou generaci:

1) výstavy pořádané Spolkem Mánes: **Rodin 1902, Munch 1905** = výstava se stala katalyzátorem umění u nás, **Impresionisté 1907**

2) Šaldovy kritiky ve Volných Směrech

SPOLEK VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ MÁNES 1887 – 1956

OSMA 1907 – 1909

SKUPINA VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ-SVU 1911 – 1914

SURSUM 1910 – 1911

FRANTIŠEK XAVER ŠALDA 1867-1937

- teoretik, vyrůstal se symbolistní generací, svou kritickou dráhu začal 1891, ve 23 letech

- 1891 vydal **Synthetismus v novém umění** - základní úvaha o současné situaci - východisko pro celý symbolistní program nové generace = osudové pro českou tvorbu - **zdůraznění umění jako potřeby tvořit**

- na přelomu 10. let vyhlásil nový typ kritiky - **Kritika patosem a inspirací** - o bolestné kritice, o opravdové kritice, kdy se kritik musí protřpět ke svému soudu, nesmí nikdy ustrnout a musí dílo domyslet dále, než vůbec umělec sám tušil, aby další mohl pokračovat v naznačeném směru; zdůraznění poslání; zdůrazňuje odklon od viděného, **důraz na duševní nazírání předmětu, touha dobrat se pod povrch**

- kultura dospěla k tomu, že věda nemůže moderního člověka uspokojit - umění přijímá funkci, kterou doposud mělo náboženství; zdůrazňuje dobrat se pod povrch jako symbolisté

- redaktor časopisu **Volné směry**

- 1903 publikuje stať - **Nová krása** - nepopisuje minulost, nýbrž organizuje přítomnost a budoucnost; organizuje chaos přítomnosti v nový rytmus; nový zákon, nový styl, nový rytmus; krása mužská a tvrdá, krása struktury a logiky; předznamenává kubismus

- **Šaldovy teorie jsou výživnou půdou pro přijetí kubismu v Čechách**

- 1905 **Boje o zítřek** - ideový základ mladého českého umění

a) Význam založení skupiny Osma - 1907-09

- **1905 bomba** - iniciační výstava = **Muchova výstava (tato výstava byla katalyzátorem českého umění)** - Munch byl blízký pocitům mladých

- **Osma** bylo seskupení mladých umělců, které se zformovalo po dvou výstavách v letech **1907 a 1908** – jejich generace již vyrostla na Šaldových kritikách a považují Šaldovy texty za samozřejmé; jsou silně ovlivněni výstavou Muncha, jejich tvorba vychází z jeho **expresionismu** a z **fauvismu**, inspirace i **Cézannem** a **El Grecem** - objev století; na první výstavě jich vystavovalo osm, proto Osma

- **1907: první výstava Osmy = počátek českého moderního umění**

vystavují: Emil **FILLA**, Bohumil **KUBIŠTA**, Antonín **PROCHÁZKA**, Otakar **KUBÍN**, Max **HORB**, Willi **NOWAK**, Emil Artur **PITTERMANN**, Bedřich **FEIGL**

► plátna ovlivněná fauvismem a expresionismem - **výstava prošla bez povšimnutí**

- **1908: druhá výstava (U Topiče)** ► až tato vzbudila kritický ohlas (kritizována Čapky „...mozečná domovina, příšerečný dojem, to co může být ve Francii módou, může být u nás dogmatem...“)

- vystavují: **FILLA, KUBIŠTA, PROCHÁZKA, NOWAK, FEIGL, Vincenc BENEŠ, SCHEITHANEROVÁ**- opět 7 lidí (Pitterman, Horb i Kubín na výstavě nejsou)

- nebyla to skupina prosazující národní styl, byli to Češi i Němci

- **vůdčí postavou Osmy byl Emil Filla**

- scházejí se v kavárně Union - boj o principy moderního umění, společně řešili témata kompozice a barevných zákonů, byli tím až posedlí: **zájem o Chevrelovy teorie barev** - obrazy jsou postaveny na zákonech teorie barev – důležitý je význam **simultánního kontrastu** (simultánním, nebo-li současným kontrastem nazýváme jev, když naše oko vyžaduje k určité barvě současně – simultánně - barvu doplňkovou a není-li ve skutečnosti přítomna, samo si ji vytvoří) ► červená indukuje zelenou a obráceně, navzájem se posilují a sálají energii, pokud nejsou v přesném komplementárním vztahu, tak také indukují protějšek, ale s magickým efektem (Kubišta) – lehké posunutí do fialova, na okraji barevných ploch je jakoby záře

- v letech 1908-1910 měli tito umělci čilé styky s Paříží = předpoklad pozdějšího přijetí kubismu od Picassa a Braqua, v době Osmy ale ke kubismu nedošli - **i přesto je Osma znakem radikalizace českého umění, vyostřením vztahů mezi pojmy tradice a avantgarda**

- **novoprimitivismus** - brali primitivismus jako záměrně neintelektuální přístup inspirovaný cizími kulturami = důležité pro generaci Osmy - Filla, Beneš

- **Preisler a Jiránek zvou mladé umělce Osmy do Spolku Mánes** - členství v něm by jim umožňovalo účast na výstavách a celkově zaštiťovalo jejich existenci

- **1909: většina členů Osmy opravdu vstupuje do Mánesa = tím Osma fakticky zaniká**

- **1910:** Mánes pořádá „výstavu Nezávislých“ - výstava francouzského umění, kterou coby „vyslanec“ organizuje Kubišta (při pobytu v Paříži se setkává s kubistickou tvorbou Picassa a Braqua a tvoří první tvarové geometrické deformace). Vystaveno je i Derainova **Koupání** (fauvismus) - to je nadšeně přijato mladými, vzbuzuje zájem o řešení problému figury v krajině. Z tohoto popudu začínají mladí malovat rozličná „koupání“ (mezi prvními je Kubišta)

- v Mánesu záhy vznikají spory mladých (bývalé Osmy) a starých členů

- **1911: pro neshody část mladých (většina Osmy) z Mánesa vystoupí a založí SKUPINU VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ:** Filla, Procházka, Beneš, + Čapek, Špála, Gutfreund, Gočár, Janák, Hoffman

b) Skupina výtvarných umělců a český kubismus

Kubismus

- v Čechách se rozvíjí až po roce 1910 a Výstavě Nezávislých, ovšem i předtím čilý kontakt s Paříží (Filla, Gutfreund, Kubišta, J. Čapek). Taky tu byla obeznámenost s kubismem díky Kramářovým nákupům obrazů Picassa a Braqua (roku **1909 - rok 1 českého kubismu - Kramář koupil Picassovu Hlavu Fernandy**); Kramář byl mecenáš a sběratel, hlavní teoretik kubismu (1920 studie - **Kubismus jako magický realismus**)

- **1911:** odchod mladých umělců (původní Osmy) z Mánesa a založení Skupiny výtvarných umělců SVU - **Filla, Beneš, Čapek, Špála, Procházka, Kubín, Šíma, Kysela, Gutfreund, Chochol, Janák, Gočár, Hoffman** (nebyl tam Kubišta!)

- **skupina je vnitřně rozdělena:**

► **čapkovské křídlo - neortodoxní** - chápe Picassův a Braquův kubismus jen jako jednu z možných variant dobového hledání nového výrazu, akceptovali modifikace, neodmítali italský futurismus - **Čapkové, Špála, Hoffman, Chochol**

► **fillovské křídlo - ortodoxní** - uznával jen Picassa a Braqua - **Filla, Beneš, Gutfreund**
= spor o kubismus - napětí mezi jimi dvěma, rozpory

- **programově se SVU hlásí k pařížskému kubismu**, nejrychleji reagovali Filla a Beneš, **ale snaha o zduchovnění** (témata Salome atd.)

Kubišta do skupiny nevstupuje, tendence chápat kubismus jako magický realismus.

Čapek: pokus o interpretaci analytického kubismu (jediná forma konstruovaná duchem je geometrická – matematická) 1912 klade důraz na svobodu.

Filla se orientuje k Paříži, od 1913 programově kopíruje Picassa

/Kubišta: „Filla je určitě nejspěšnější malíř Skupiny, je otázkou zda je také tvůrce“/

Kubín patřil k nejuspěšnějším internacionálům, vystavoval v Rusku, po 2.sv.válce návrat ke klasicismu, 50. letech obdivoval Klem.Gottwalda, pak zpět do Paříže)

- 1912 skupinu opustil Josef i Karel Čapek, Špála, Hofman, Chochol, Šíma

- téhož roku výstava SVU v Obecním domě paralelně se Sursum (se kterou vystavoval i Kubišta – přivedl ho tam Zrzavý, s nímž se Kubišta přátelil, ale ofiko do Sursumu nepatřil, byl to outsider)

SVU se rozpadá začátkem 1. světové války – malíři jdou na frontu

EMIL FILLA 1882 - 1953

- silný umělec a vyznavač svobody (za 2.svět.války v Dachau a Buchenwaldu)

- podstatný vliv na utváření celého jeho tvůrčího profilu měly: výstava norského malíře Edvarda Muncha (konaná v Praze roku 1905) a souvislé kontakty Filly jako malíře i jako teoretika umění s klasickým i moderním evropským uměním.

Zásadní událostí v dějinách českého moderního umění se stal Fillův podíl na přípravě a prezentaci malířského díla na výstavách Osmi v letech 1907 a 1908. Jako vůdčí talent generace byl roku 1909 přijat do

SVU Mánes a do redakční rady Volných směrů. Společným jmenovatelem díla z let 1905-1910 se stala malba hledající moderní výraz v **lyrické expresi barev a dynamickém rukopise**. Schopnosti vnímat otázky moderního umění v širších souvislostech vedly malíře k ověřování jeho názorů studiem malířských děl na významných evropských výstavách a ve významných sbírkách. V letech 1906-1910 cestoval do Něm., Hol. Fr. a It. Od roku 1911 se jeho zájem o moderní evropské umění soustředil především na Paříž. Spolu s dalšími českými umělci rozpoznal převratný význam Picassova a Braquova kubismu pro komplexně pojatý koncept moderního umění. Filla se stal spolu s Gutfreundem umělcem, který dokázal kongeniálně rozvinout poetiku kubismu v dílech jeho analytické i syntetické fáze. Na uplatnění kubismu ve vývoji českého moderního umění se podílel i organizačně. Byl zakládajícím členem SVU a redaktorem Uměleckého měsíčníku.

Čtenář Dostojevského, 1907

Po vypuknutí 1.sv. války na více než šest let přesídlil do Holandska, kde se stal jednou z uznávaných osobností mezinárodní umělecké avantgardy. Na dobovém kulturním dění se podílel i politicky účastí v českém zahraničním odboji. Studoval klasické holandské malířství a zhodnocoval poetiku kubismu v řadě obrazů zátiší. Po návratu do Prahy v roce 1920 se začal intenzivně účastnit uměleckého a kulturního života. Znovu vstoupil SVU Mánes – ve 20. a 30. letech se stal jedním z jeho vůdčích představitelů.

- **zhodnocoval objevy kubismu**, které aktualizoval novými teoretickými studiemi, především však novými tvárnými postupy ovlivněnými jak abstrakcí, tak i poetikou Picassovy adaptace surrealismu. Do nové fáze

se Fillova tvorba ubírala v 1.pol.30. let, opět se v ní uplatnil sklon k expresi, která se opírala o obecně lidské postoje aktualizované politickou atmosférou života v předvečer okupace Československa a vypuknutí druhé světové války. Jako jedna z nejvýznamnějších osobností byl zatčen a arestován v německých věznicích a koncentračním táboře Buchenwald.

Po osvobození a rekonvalescenci pokračoval v díle započatém ve 30. letech. V roce 1945 byl jmenován profesorem Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Jedním z jemu prokázaných uznání bylo i propůjčení jednoho křídla zámku v Peruci v roce 1947 k obývání. Změny a rozpory v životě po roce 1948 uvrhly Filla do nových nesnází a protikladů, z nichž hledal východisko v uplatnění realistických motivů své krajinářské tvorby tentokrát s pokusem o zhodnocení vlivu čínské malby na evropské umění. Tato kapitola Fillova díla zůstala nedořešena. Zemřel 6. října 1953 v Praze.

ANTONÍN PROCHÁZKA 1882-1845

- ač byl už za svého života uctíván jako velký umělec, tím, že maloval mimo Prahu - v Moravské Ostravě, v Novém Městě na Moravě a v Brně - dostal se do ústraní. "**Lyrika smyslové skutečnosti**", jak bývá nazýván, v ranném období silně ovlivnil středoevropský expresionismus a francouzský fauvismus, především pak práce Edvarda Muncha; poté se obrátil ke kubismu - přijímá technicky směr kubismu, ale **zachovává si vlastní výtvarnou řeč, vyvíjí se samostatně**. 1913 se dotkne i problému abstrakce - má slabost pro poezii věčného světa, interpretuje kubismus jako **magický realismus**. Ve 30. letech začal malovat pastorální kompozice, mytologie a alegorie inspirované malbami z Pompejí. Věnoval se též ilustraci a monumentální tvorbě.

1908

1910

1921

1926

OTAKAR KUBÍN 1883 - 1969

- jako mladý člen avantgardní výtvarné skupiny Osma přesídlil roku 1912 do Paříže, kde však zprvu spíše živořil. Lépe se mu vedlo na výstavách v Německu; v Berlíně vystavoval nejprve s Marcem Chagallem, později s Oskarem Kokoschkou. Během války byl internován, na jejím konci mu krátce po narození umírá syn a poté i první žena. Později se karta osudu obrací: Kubínova díla v Paříži kupuje sběratel Leo Stein, bratr slavné Gertrudy Steinové. Malíř pravidelně vystavuje v Paříži, Německu, Belgii, Anglii, dokonce i v Tokiu. Přijímá francouzské občanství (mění si jméno na Othon Coubine), stěhuje se do historického domu v půvabné vesničce Simiane, a v nedalekém Casseneuve dokonce kupuje rozpadlý hrad. Z ne zcela jasných důvodů se ale poté vrací zpět do vlasti, kde se stává zároveň chráněncem i rukojmím tehdejšího režimu. Od roku 1964 až do smrti však opět bytostně patří své milované oblasti - Provence.

- měl několik dosti zřetelně odlišených etap: mládí je charakterizováno goghovskou, neoimpresionistickou barevnou nadsázkou, později pak gauguinovskou dekorativní plošností. Byl sice příslušníkem generace českého kubismu, ze všech svých druhů však právě on nejdéle hledal svou definitivní výrazovou polohu. Jeho kubistická až kuboexpresionistická tvorba je neortodoxní, přibližuje se hranicím abstraktního ornamentu. Během dlouhodobého pobytu v Provence objevuje "tvrdou", stavebně determinovanou lyrickou krajinu v evokaci cézannovské lekce. Je jistě hodno připomenutí, že Picasso ji při své návštěvě u Kubína nazval "nelidskou krajinou". Ve dvacátých letech pak jeho tvorba ústí do nezaměnitelného tvarosloví krajin na pomezí lyricko-romantického a racionalisticky klasicistního pojetí za přítomnosti stálého světelného kontrastu teplých a studených tónů, pro provensálskou krajinu tolik typického.

OTTO GUTFREUND 1889 - 1927

- jeden z prvních sochařů v evropském kontextu, který aplikoval kubismus v plastice

- již jako mladý kluk tíhne k umění. V období 1903 - 1909 studuje na uměleckých školách až se fascinován sochařem Antoine Bourdellem přestěhuje do Paříže a zapisuje se do kurzů pořádané již zmíněným umělcem. Po roce kurz opouští a cestuje po Evropě (Anglie, Belgie, Holandsko).

V roce 1911 se vrací zpátky do Prahy a stává se členem umělecké skupiny. Začíná se zúčastňovat výstav u nás i v Německu. Jako sochař používá pravidla kubistické tvorby (viz. jeho socha Don Quijote) V roce 1914 odjíždí znovu do Paříže, kde se střetává se špičkami

světového kubismu. V tomto městě ho také zastihuje 1. světová válka. Po válce se usazuje opět ve Francii. Po dvou letech Francii opouští a stěhuje se zpátky do Československé republiky, kde se zúčastňuje početných výstav. V této době však přetavil svůj kubismus už do nádherného civilního realismu. V roce 1926 získává místo profesora v umělecko průmyslové škole v Praze, bohužel rok po té tragicky utonul ve Vltavě.

JOSEF ČAPEK 1887 - 1945

- zpočátku byl ještě pozadu, až 1912 začíná zkoušet nové kubistické formy, rozešel se s Fillou
- kolem 1913 dospívá k vlastní interpretaci kubismu - syntetický kubismus - jeho obrazy jsou složeny z prímek, vlnovek, zubatých linek, křížků, obdélníků, trojúhelníků, kruhů – z nich jako ze stavebních dílů vznikají postavy...
- *Hlava* 1914, *Úzkost* 1915
- zakládal své obrazy na protikladu světla a stínu
- objevuje specifickou poezii všednosti a civilnosti, ale jde mu také o vnitřní děje
- smysl pro sociální souvislost

BOHUMIL KUBIŠTA 1884 - 1918

- studoval ve Florencii a později i v Paříži, kde se mimo jiné setkal s Picassem, kterému se líbilo jeho kubistické jméno. V letech 1907 a 1908 vystavoval se skupinou Osma, kterou pomáhal spoluzakládat. Po transformaci Osmy do SVU sice rozvíjí kubismus, ale do SVU nikdy nevstoupil.

Po roce 1910 Kubišta začal pracovat na prvních tematicky kubistických dílech. Poté se seznámil s futurismem a během v Itálii v roce 1913, kdy sloužil jako důstojník u dělostřelectva, se jeho tvorba svou barevností přiblížila fauvismu. Jeho kubistické kompozice vycházely z racionálního propočtu a konstrukce, jeho dílo výrazně ovlivnilo mladou generaci meziválečného období. Od r.1911 se přátelil se Zrzavým a stal se hostem v umělecké skupině Sursum, která byla ovlivněná okultismem. Tehdy se zabýval i parapsychologií a spiritismem. Ze symbolistního pojetí umění vychází jeho interpretace kubismu. Kubišta ale chápal kubismus jen jako jednu z cest k vyjádření „duchovní podstaty“ moderní doby a na podněty z různých výtvarných směrů reagoval výhradně po svém.

Geometrickou řečí kubistických forem se snažil aktualizovat náboženské motivy: *Svatý Šebestián Křížová cesta*; zviditelňovat duchovní síly a energie: *Hypnotizér* (1912) atd; a střetávání osudových sil života a smrti: *Zátiší s lebkou*

Dokonce i neutrální témata jako zátiší a krajiny maloval jako duchovní dramata. Ve svých 36 letech opustil fauvistickou barevnost i kubistické principy. Analytická konfrontace života a smrti se stala hlavním motivem. Z umělců své generace byl nejbliže k **futuristickému** zachycení pohybu a energie moderní doby. A v roce 1912, tehdy se v Paříži konala první futuristická výstava, už maloval obrazy *Vodopád v Alpách* a *Vlak v horách*, kde konfrontuje přírodní síly a moderní techniku. Během válečných let strávených u slunného Jaderského moře se barevností přiblížil systému fauvismu (*Moře*, 1913), až obraz *Meditace* překročil kubismus i fauvismus a **dostal se až k pomezí surrealismu**.

Válečné události přivodily Kubištův návrat k dřívějšímu, přísně analytickému stylu (*Nálet na Pulju*, 1915; *Důstojnické zátiší*, 1916). Opustil principy analytického i syntetického kubismu, i když využíval geometricky zjednodušených tvarů. Jeho dílo dostalo novou, filosofickou, a přitom smyslově naléhavou podobu.

ARCHITEKTURA

PAVEL JANÁK 1882 – 1956 - **Palác Adrie**, krystal – v řadě architektonických návrhů

- patřil mezi zakladatele SVU, nejvýraznější teoretik architektury kubistické generace

- architektura - polarita horizontál a vertikál je narušena třetí tvůrčí silou - **diagonálou**

JOSEF GOČÁR 1880 – 1945 - **Dům u Černé Matky Boží**

- ukázněný, elegantní praktik, zatímco Janák teoretizoval, Gočár stavěl

JOSEF CHOCHOL 1880 – 1956 - **kubistické vily pod Vyšehradem**; dramaticky modelovaná fasáda

VLASTISLAV HOFMAN 1884 - 1946

- jednou z unikátních stránek českého kubismu je přesah do nejvšednějších užitných předmětů

- Hofman, Janák, Gočár - nábytek jako zářící **krystal**

- 1908 - **Artěl** - kubistický design; obchod se smíšeným zbožím výtvarníků z různých oborů

- 1912 - založení Pražských uměleckých dílen - výroba bytového zařízení

c) Postavení a tvorba skupiny Sursum

Vlivy na sursum: **romantismus, symbolismus, mystika, nazarénství, východní náboženství, okultismus a spiritismus + starší symbolisté**

Kdo byl inspirací symbolistů sursumu:

- spisovatel **Julius Zeyer** (1841-1901, zapojením mystéria víry do své literatury ovlivnil Bílka a Zrzavého)

- básník **Otakar Březina** (1868-1929, symbolista, v básních vztah mezi člověkem a absolutnem)

- **František Bílek** (1872-1941, symbolistní sochař, kreslíř, grafik, ztotožnění motivů tvorby s rituálem, tvoří podklad a paralelu Preissigovým dílům)

- malíř **Vojtěch Preissig** (1873-1944, duchovně motivovaná malba až k abstrakci)

- básník **Karel Hlaváček** (1874-1968, vize marné touhy po Bohu)

Sursum spolek vyhraněných individuí – bez sjednocující teorie či programu – **sjednocení zájmem o duchovno – tzv. mladší symbolisté.**

Roku 1910 malíř **Evžen Pacovský** spolu s **Koblihou, Konůpkem, Váchalem** a **Zrzavým** založili **Volné sdružení výtvarných umělců Sursum**. Sdružoval umělce a literáty hlásící se k symbolismu a spirituálním tendencím (název vznikl z latinského „**sursum corda**“ = „**vzhůru srdce**“)

Výstavy: **Brno – říjen 1910, Obecní dům v Praze – podzim 1912** (zde v téže době vystavovala také SVU. Střetly se tak dva protichůdně vyhraněné názory mladé české generace)

Doba trvání: **červenec 1910 - listopad 1912 (existuje ani ne 2,5 roku).**

Důvody rychlého zániku Sursumu:

1) v českém uměleckém vývoji zvítězil kubo-expressionismus (také v celoevropském kontextu byl expresionismus a kubismus na vzestupu, zatímco symbolismus stagnoval či upadal). **Činnost symbolistů (sursumu) tak byla zastíněna avantgardní modernismem.**

2) Sursum byl roztržštěnou skupinou vyhraněných individuální osobností a postrádal sjednocující teoreticky formulovaný program – jediné, co je spojovalo, byla blízkost tvorby – symbolismus a zájem o duchovno

3) Sursum tak rozložil **vnější neúspěch i silná vnitřní odstředivost**. Rozpadl se dřív, než mohl prosadit snahy, s nimiž přicházel.

Silní členové: **František KOBLIHA, Jan KONŮPEK, Josef VÁCHAL, Jan ZRZAVÝ** (zakladatel Pacovský byl jen průměrný)

- Sursum navazuje na tradici **Moderní Revue** (revue české básnické dekadence, * 1894). Spolupracovali s katolickou revue **Meditace** (grafiky obálek aj.). Sami vydávali časopis **Veraikon** (vera-ikon = lat. „pravý obraz“, pravý obraz Kristovy tváře obtisklý na šátku, jimž jej přikryla sv. Veronika) Grafická revue Veraikon byla později baštou bývalých členů Sursumu a dalších symbolistů i některých expresionistů.
- Přestože členové Sursumu byli vrstevníky lidí ze skupiny Osma (lidí z SVU), šli mimo jejich moderní, avantgardní proudy fauvismu a později kubismu. **Sursum šla a tvořila mimo tyto hlavní dobové proudy, neřešila takzvané moderní umění, řešila své vlastní problémy.**

Moderna (Osma, SVU) versus Sursum

Moderna: chce vyjádřit realitu **formou (více formální)**

Forma (kompozice, tvar, barva) přímo psychologicky působí na diváka - vyvolává emoce, představy (moderna zkoumá a aplikuje zákonitosti jejího působení) hledání zobrazení pravdivějšího, než je zobrazení v perspektivě (kubismus)

Obsah díla je často jen nedůležitou záminkou ke zkoumání působnosti formy, i když ne vždy. (např. Kubištu obsah zajímá – Meditace)

- neustálý vývoj k „pravdivější“ formě: exprese → fauvismus → kubismus abstrakce

Sursum: chce vyjádřit realitu **symbolem (více duchovní)**

Jde o vyjádření duchovních (neviditelných) skutečností.

Prostředkem jsou symboly (tedy ne přímé psychologicko-magické působení formy jakými by byly kompozice tvarů, barev)

Forma tak nemusí být moderní (naopak je možno citovat formy staré, secese, Leonardo, středověk). Forma sice nemoderní, ale rovněž svérázná, osobitá.

Na první pohled jsou moderna a Sursum v opozici. Ale za zdánlivou povrchností moderní formy může být skryta duchovnost (např. Kubištova Meditace) a za zdánlivou duchovností obsahu může být formální povrchnost (estetizující secesně pseudo-mystické hrátky)

Symbol působí nejen jako znak, ale i svou formou (barvou, tvarem) × Forma (barva, tvar, kompozice) lze použít jako symbol.

Důležitý je záměr umělce, ne jeho povrch jeho obrazu. – platí o modernistech i o symbolistech.

Přátelství Kubišty a Zrzavého = důkaz propojení moderny a symbolismu. Kubišta poučil Zrzavého o působnosti formy, Zrzavý Kubištu o duchovnosti obsahu.

FRANTIŠEK KOBLIHA 1877-1962

- vystudoval VŠUP a AVU v ateliéru Františka Ženíška. Od roku 1911 spolupracoval s časopisem **Moderní revue**. Začínal na přelomu století jako dekorativní kreslíř ve stylu naturalistické secese, posléze se však přiřadil k nejvýznamnějším symbolistním grafikům s **výraznou literární inspirací**. Svě představy se zpočátku snažil převést do olejomalby, ale jeho dominantním vyjadřovacím prostředkem se posléze stala grafika. Vytvářel cykly dřevorytů noci, vidin, snů a touhy, ke kterým po 1. světové válce přibývají litografie. K nejvýznamnějším grafickým cyklům patří **Pozdě k ránu** (1909), **Mstivá kantiléna** (1910),

Tristan (1909-10) a **Máj** (1911), volně ilustrující Máchovu báseň. Až do 40. let zůstala umělcova tvorba na základě secesně symbolistní stylizace, a ztratila tak úplně kontakt se soudobým uměním.

JAN KONŮPEK 1883-1950

- také hlavně grafik a kreslíř – Magicko-iniciační vize, zobrazuje duchovní extáze. Silný zájem o ornament. Silné sexuální motivy – ornamentální stylizace tělesnosti jako „dotyky“ metafyzického..

Vycházel ze secese, kolem 1912 krátce lehce kubizoval, svému mysticko-metafyzickému stylu však zůstal celý život věrný.

Spolupráce s katolickou revue **Meditace** – návrh obálky 1909. Velmi plodný dobový ilustrátor.

JOSEF VÁCHAL 1884-1969 (byl v Sursumu ale škatulkovat se nedá)

- **Umělecký samorost** = ve školách přijal jen technické poznatky – **představy o umění hledal sám** – hlavně intenzivním čtením duchovní literatury.

- byl **synovcem Mikoláše Alše**, který ho od jeho telecích let seznamoval s uměním. Zajímal se o spiritismus a mystiku, které ovlivnily nejen jeho smýšlení, ale také jeho celoživotní tvorbu. Poznal i anarchismus, se kterým sympatizoval hlavně skrze své karikatury a parodické kresby, což vyvolalo různé neshody s jeho mistrem. V roce 1902 se stal **členem Theosofické společnosti** v Praze, která se scházela k různým spiritistickým seancím například v ateliéru Ladislava Šalouna. V roce 1904 odešel z Prahy do Bělé pod Bezdězem, kde prošel jakýmsi duchovním uvědoměním a konečně se rozhodl věnovat se plně umění. Pak nastoupil na uměleckou školu. Navštívil i rozsáhlou výstavu **Edvarda Muncha**, který ho svou tvorbou rovněž zásadně ovlivnil.

Kolem 1915 začal také experimentovat s různými psychedeliky a drogami, které ovlivnily jeho vnímání reality a potažmo i jeho tvorbu. 1. června 1915 byl odveden do armády. V bojích první světové války zažil Váchal mnoho silných zážitků, které rovněž ovlivnily jeho tvorbu. Dobu svého působení v armádě popsal ve své knize **Malíř na frontě**.

V prosinci 1934 se konala Výstava dřevorytce Josefa Váchala. Tato výstava měla bohužel jen malý ohlas a byla pro Váchala velkým osobním zklamáním. V mnoha následujících letech byla jeho tvorba plná zklamání nad poměry v české kultuře a nad nepřijetím jeho díla. Po roce 1936 se začal zabydlovat ve Studeňanech, kam se trvale přestěhoval v květnu 1940. Zde pak pobýval jako v jakémsi vyhnanství, téměř se uzavřel před světem a věnoval se pouze své tvorbě. Po únoru 1948 byl natolik nespokojen s vývojem politické situace, že už nikdy nenavštívil Prahu. Trpěl nedostatkem potravin, musel si dokonce i odlévat svíčky, protože mu byla neustále vypínána elektrina.

Váchal se soustředil především na grafickou tvorbu, v níž se **zařadil mezi nejvýznamnější české symbolisty**.

Na počátku roku 1969 Váchal ulehl na lůžko, kde ležel téměř bez péče a v nepořádku. Začátkem května získal titul zasloužilého umělce, což bylo vzhledem k tomu, jak byl režimem a českou kulturní scénou odmítán, poněkud ironické. Zemřel 10. května 1969 ve Studeňanech.

Díla z období Sursumu:

JAN ZRZAVÝ 1890-1977

- je typický produševnělostí díla, zobrazením niterných pocitů, touhou po ideálních hodnotách, občas i sebestylizací (autoportrét v podobě dervíše, orientálce,..).

Zprvu ale měl i expresivnější díla: „Antikrist“ 1909, projev malířského „anarchismu“, (anarchismem a expresí v té době blížký Osmě), kolem roku 1910 se ale jeho styl už ustálil a užíval svou příznačnou staromistrovskou jemnou šerosvitnou olejomalbu. Byl inspirován i Rafaelem.

Z období Sursumu je jeho krásné dílo Kázání na hoře - 1912 strnulostí a vážností podobné byzantské ikoně. Přítel Kubištův, ovlivňovali se navzájem. Kubišta ho poučil o kubismu (resp.o zjednodušených formách), on Kubištu o duchovnosti díla.

JAROSLAV HOREJC

- v podstatě Sursum tvořila mimo hlavní dobové proudy, neřešila vztah čes. zemí a ostatní Evropy a Paříže; řešila své problémy, zaujetí pro magii
- skupina oceňována až dnes

